

Idéblad

Tryggare och Mänskligare Göteborg publicerar idéblad med exempel på trygghetsarbete som pågår i staden tack vare kommunen, föreningar, eldsjälar och många andra. Tanken är att inspirera och att hjälpa igång nya trygghetsskapande processer.

Under Lärarförbundets utbildningsdag om våld i skolan tillämpade Eva-Lena Dahl, professor i idé- och lärdoms historia, en metod hon använt sedan slutet av 1990-talet. Det handlar om att lära sig dra slutsatser av jobbiga etiska dilemman.

"INNAN SMOCKAN ÄR SLAGEN"

Våld i skolan leder ofta till moraliska dilemman för lärarna.

Men de mest problematiska situationerna kan frigöra mängder av kunskap - om man börjar diskutera dem.

Det var utgångspunkten för utbildningsdagen Innan smockan är slagen.

- Våld i skolan förekommer i stort sett överallt. Jag hör talas om ungefär en incident i veckan - och då når ändå inte allt fram till oss.

Så dystert sammanfattar Eva Holmén, grundskolelärare och ordförande för Lärarförbundets lokalavdelning i Göteborg, ett problem som har varit ett prioriterat område för förbundet sedan 2004.

Men våldet skapar inte bara otrygga skolor, utan ger dessutom upphov till en rad etiska dilemman för lärarna, som ofta kan känna sig pressade av de höga kraven på att fatta rätt beslut i plötsligt uppkomna situationer.

- Man kanske känner att man borde ha ingripit när man inte gjorde det, likaväl som man kan vara orolig för att man tog i för mycket den gången man ingrep. Det händer också att lärare känner att de har misslyckats när barn mår dåligt och ibland blir det krockar mellan arbetsmiljölagen och skollagen - till exempel om man av arbetsmiljösäl vill flytta våldsamma elever men inte får det enligt skollagen, säger Eva Holmén.

För att hitta ett verktyg för att handskas med den typen av situationer bjöd Lärarförbundet och Tryggare och Mänskligare Göteborg in fackliga företrädare från förskolor, grundskolor och gymnasier till en utbildningsdag den 14 april 2005.

Som lärare är man väldigt ensam när våldsamma situationer uppstår, och ofta hänvisad till sina egna värderingar. Därför ville Lärarförbundet hitta ett sätt att komma fram till en "kollektiv moral", berättar Eva Holmén, ordförande för förbundets lokalavdelning i Göteborg.

Att fokus skulle ligga på förebyggande arbete fastslogs genom rubriken på temadagen: Innan smockan är slagen.

- Vid arbetsmiljöproblem är ett vanligt fackligt krav att arbetsgivaren ska göra en riskanalys och ta fram handlingsplaner, men det finns en risk att sådana hamnar i en pärm i en hylla och inte används. När något händer så springer man ju inte och hämtar ett papper. Ofta blir det upp till den enskilda läraren att gå efter sina egna värderingar när man ingriper i en våldsam situation - man är väldigt ensam i det läget - och det vi ville med den här dagen var att göra det till en professions-angelägenhet. Tanken var att försöka hitta en kollektiv moral och metod, en mental handlingsberedskap som kan få lärarna att känna sig mer säkra om något händer.

Det var dock inte fråga om att ta fram något slags handbok eller "gör så här"-instruktion, utan att dra lärdomar och slutsatser av sådant man varit med om och genom att analysera det förhoppningsvis komma fram till hur man ska göra nästa gång.

Detta arbete leddes under utbildningsdagen av Eva-Lena Dahl, professor i idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet, som tillämpade en metod hon använt sedan slutet av 1990-talet.

Deltagarna fick skriva ner jobbiga, våldsrelaterade situationer de varit med om och som de inte kände var färdigbearbetade. Berättelserna samlades in och diskuterades i grupper och Eva-Lena Dahl bidrog med analyser och slutsatser.

- Grundtanken bakom metoden är att folk sitter inne med enorma mängder kunskap. När man lyfter upp de erfarenheter och situationer som man tidigare inte har tänkt färdigt kring, då blir det oerhört lärorikt. Inte minst kan man få veta mycket om yrkeslivets problematik, för även om upplevelserna är individuella så är mycket i dem också igenkänningsbart. De blir en viktig begynnelse för vidare frågor när man börjar tänka på vad denna nya kunskap betyder för framtida handlingar, säger Eva-Lena Dahl, som berättar att det var viktigt att deltagarna skrev ner det de varit med om - och att det skulle handla om just de allra jobbigaste situationerna.

- När man skriver mejslar man fram sin historia. Och att reflektera kring erfarenheter av dilemma-karaktär gör att man får leta efter en praxis. Det som inte har en omedelbar lösning tvingar en att sätta sökarljuset bredare. Men sedan behövs även någon med förmåga till perspektivseende, och det jag kan tillföra som idéhistoriker är just att pröva nya perspektiv och uppslag.

Eva-Lena Dahl menar att man genom att känna igen sig i och tillsammans tänka över de jobbiga situationerna kan träna sitt omdöme:

- Genom den processen kommer man både nära problemen och får distans till dem. Förhoppningsvis skapar det också en gemenskap - eller också kanske man åtminstone blir överens om att man inte är överens. Men öppenheten är fundamental, och metoden ställer väldiga krav på mod, tillit och lyssnande. Man måste säga hur det verkligen är, utan att väja eller försöka vara korrekt.

Under utbildningsdagen berättade även en jurist vad som står i lagen och vad som är praxis när det gäller våld i skolan. Hela satsningen utföll till stor belåtenhet, berättar Eva Holmén:

- Deltagarna var väldigt nöjda. Vi såg detta som en upptakt, och har sedan dess haft liknande dagar ute på skolor och berättat om Eva-Lenas metod för våra ombud.

Lärarförbundet centralt fortsätter dessutom att ha våldet i skolorna som ett prioriterat område och har bland annat utgivit boken Juridik för pedagoger av Mare Erdis.

Torpaskolan i Göteborg är en av de skolor där Lärarförbundet har haft utbildningsdagar om hur man kan få värdefull kunskap genom att diskutera knepiga situationer.

SÅ GJORDE VI

- ▶ Lärarförbundet, som sedan 2004 har haft våldet i skolorna som ett prioriterat område, bjöd tillsammans med Tryggare och Människligare Göteborg in fackliga företrädare från förskolor, grundskolor och gymnasier till en utbildningsdag under rubriken Innan smockan är slagen.
- ▶ Eftersom man konstaterat att det ofta blir den enskilda lärarens egna värderingar som avgör hur man reagerar i en våldsam situation ville man försöka hitta en professionell, kollektiv moral för att ge lärarna en mental handlingsberedskap.
- ▶ Detta arbete skedde under ledning av Eva-Lena Dahl, professor i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet, som tillämpade en metod hon använt sedan slutet av 1990-talet. Tanken med den är att om man diskuterar jobbiga situationer och komplicerade etiska dilemman så leder det till mycket kunskap som kan vara värdefull i framtiden.
- ▶ Deltagarna fick skriva ner situationer de varit med om som inte kändes färdigbearbetade, berättelserna samlades in och diskuterades i grupper och Eva-Lena Dahl bidrog med analyser och slutsatser.
- ▶ Under utbildningsdagen berättade även en jurist vad som står i lagen och vad som är praxis när det gäller våld i skolan.

- ▶ Lärarförbundet i Göteborg har därefter arrangerat liknande dagar ute på skolor samt berättat om metoden för sina ombud.

SVÅRIGHETER

- ▶ Lärarna är ofta väldigt ensamma i våldsamma situationer, samtidigt som det är svårt att få tid över att jobba med och diskutera den typen av frågor ur ett professionsperspektiv.
- ▶ Att diskutera jobbiga situationer ställer höga krav på öppenhet, mod, tillit och lyssnande. Man måste säga hur det verkligen är, utan att väja eller försöka vara korrekt.

LÄRDOMAR

- ▶ Själva grunden i Eva-Lena Dahls metod är just lärdomar - att det finns mycket kunskap att hämta ur dilemmasituationer, om man bara lyfter upp och pratar om dem.
- ▶ Eftersom lärarna ofta är hänvisade till sina egna värderingar i tillspetsade situationer, är det viktigt att hitta en kollektiv moral.

TIPS

- ▶ Att inse att man behöver diskutera problemen med våldsrelaterade situationer kollektivt och att vilja och våga samla all personal för att tänka över de frågorna gemensamt - det är en bra start. Då handlar det inte längre bara om den enskilda individen.

KONTAKTINFORMATION

- ▶ Eva Holmén, ordförande för Lärarförbundets lokalavdelning i Göteborg: 031-701 55 20, eva.holmen@goteborg.od.lararforbundet.se
- ▶ Eva-Lena Dahl, professor i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet: dahl@idehist.gu.se